

FORMATION OF AXIAL ORIENTATION OF PUPILS AS BASED IN POPULAR CREATIVITY

Ala BOLDESCU

Liceul teoretic „M. Eminescu”, Republica Moldova

Abstract: *Formation of axial orientation of pupils on base of popular creativity presented as important subject according to curriculum for lyceum and gymnasium levels.*

The historical cultural and ethical aspects are submitted on examples of ethno genesis, transformations, aesthetics and sensualities, presented by G. Calinescu in “History of the Romanian literature from origin to nowadays”.

Cultural, educational valuable relationship promoted by thousand-year history of humanism, which the person strives to, promotes the cultural patriotism of mankind. Value of generalities of nation with nature of the stability and honesty, that are saved in universe, fill spiritual desert through artistic, philosophical, psychological aspects that present special importance of spirituality in world culture and education.

Keywords: *popular creativity, culture, education*

Formarea orientărilor axiologice ale elevilor în baza creației populare prezintă un subiect important conform programului curricular de predare pentru clasele liceale și gimnaziale.

Aspectul istoric-cultural-estetic este expus în baza miturilor etnogenezei, transhumanței, esteticului și eroticului prezentat de G. Călinescu *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*[10].

Atitudinea diferențiată față de personalitatea adolescentului, sau tânărului de 18-20 ani în acest secol cu tehnologii avansate, oferă posibilități alternative prin a-i educa valori temeinice bazate pe păstrarea domeniilor vieții materiale și spirituale, care realizează măsura maturității și respectului de sine[15].

Relația cultură-educație-valori spre care tinde omul generic, promovată de istoria milenară a umanismului, edifică patriotismul cultural al umanității. Valorile comunității naționale cu caracter de stabilitate și corectitudine sunt păstrate în patrimoniul universal umplând deșertul spiritual prin aspect artistic, filozofic, psihologic și prezentînd, astfel, o deosebită importanță spirituală în cadrul culturii și educației universale[16].

Miturile prezentate ca niște scenarii ale arhetipurilor, cu scheme și simboluri sau compoziții de ansamblu: epopei, narațiuni, geneze, cosmogonii, care vădesc începutul unui proces de raționalizare, considerate de Mircea Eliade *model arhetipal al tuturor creațiilor, indiferent de planul pe care se înfăptuiesc: biologic, psihologic, spiritual. Funcția principală a mitului este aceea de a fixa modelele exemplare în toate acțiunile semnificative săvârșite de oameni* (ELIT, 345). Miturile apar ca un teatru simbolic unde se desfășoară luptele interioare și exterioare date de om în drumul care-l duce la evoluție. Miturile, potențînd condensarea într-o unică narațiune a unor situații analogice, miturile ne oferă posibilitatea de a descoperi tipuri de relații constante

Structurile însuflețite de simboluri prin dinamismul lor integrînd valori simbolice, exprimate prin capacitatea imaginărilor, favorizează dezvoltarea armonioasă a omului[10].

Poporul întotdeauna a avut ca mijloc de perfecțiune sufletească limba superioară, riturile, tradițiile orale...

Trăsăturile de bază ale literaturii populare de oricând și de oriunde au fost specificate în diversitatea de caractere expoziționale[13]: ele pot fi reprezentate grafic în felul următor:

Literatura populară exprimă bogăția, varietatea, specificitatea vieții spirituale a națiunii date și vine din folclorul autohton, a cărui cunoaștere este un imperativ atestat de Mihai Eminescu în studiul său „Despre literatură și artă”. „O adevărată literatură traică, care să ne placă nouă nu se poate întemeia decât pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui, pe geniul lui”[12].

Sensul vieții exprimat în literatura populară adunată de secole în „nobilă manifestare poetică a neamului”, după cum afirmă Mihail Sadoveanu, acea ingeniozitate și creativitate pe care o are *homo sapiens* și *homo faber* constituie marea și neprețuita comoară cu care-și croiește drum prin secole și se afirmă ca neam, popor, națiune[19].

Folclorul românesc caracterizat de George Călinescu [10] prin cele 4 mituri fundamentale ce formează *Templul Mitologiei Populare* ar fi edificiul ridicat de strămoșii noștri porniți de la daci și romani. Încercând să-l construim imaginar prin anumite concepte arhitecturale, probabil vom ridica 4 piloni care vor simboliza cele 4 mituri fundamentale:

I Traian și Dochia
III Miorița

II Meșterul Manole
IV Mitul Zburătorului

- Mitul etnogenezei, Traian și Dochia, ce evocă descendența însăși a românilor din daci și romani, va fi pilonul de la soare-răsare, care se va ciopli din lemn de brad din cetatea lui Decebal și va ridica cuvinte de rugă către Zeul Zamolxis al dacilor într-o izbândă și izbăvire.
- Miorița, supranumit mitul transumanței, care simbolizează existența pastorală a poporului nostru și redă expresia desăvârșită a închipuirii despre moarte ca prelungire specifică a vieții, a dragostei pentru viață și a acceptării morții ca pe ceva natural, firesc se va construi în acest Templu din lemn de foc ca fluierul care zice cu drag doine și cântece ciobănești, și încrustat va fi lemnul cu motive românești din neamul codrenilor, falnici și mândri chiar și atunci când știu că-s vânduți și trădați de cei apropiați.
- Următorul pilon al templului va fi zidit din piatră albă, așa cum a zidit Meșterul Manole mitul estetic al jertfei în numele creației, sacrificiul în numele frumosului, în contextul dăruirii totale, chiar și cu un preț atât de mare. Se va ciopli în piatră albă rugăciunea de iertare întru îndreptățirea lui Manole care ne-a lăsat un mit al durerii și dragostei tragice aduse ca jertfă pe altarul existenței umane în diverse ipostaze istorice.
- Și cel de-al patrulea pilon va fi ridicat din sticlă transparentă cu încrustări de vițe azurii căci Zburătorul este mitul erotic, bazat pe credință în necesitatea iubirii de importanță principală întru dăinuirea neamului.

Aceste patru mituri înfățișează patru probleme fundamentale:

- Nașterea poporului român;
- Situația cosmică a omului;
- Sacrificiul în numele creației;
- Necesitatea iubirii întru continuitate.

Miturile fundamentale populare, la fel ca alte mituri, teme, motive ale folclorului românesc se întâlnesc frecvent în creația scriitorilor clasici și contemporani[19].

Să pășim în acest templu al miturilor populare închinându-ne înțelepciunii și harului divin cu care a fost ridicat, în centrul lui va fi plasată axa amintită pe care se vor înșira toate creațiile populare, pereții croșetați de măiastra Arahnă pe unde va pătrunde soarele luminând edificiul imaginar, înveșnicind realitatea noastră terestră de la origini până în prezent. Poetica folclorului ne oferă senzația că acoperișul templului mitologic este un Nor al Necunoașterii și acolo sufletul nostru, plin de durere și păcate se purifică și se unește cu divinitatea cosmică, devenind nemuritor, fiindcă spre aceasta tinde orice ființă umană care are un *alfa* și *omega* al existenței terestre.

Ca un copil urcat în legendă, legănat cu povești, snoave și vorbe cu duh, rostite la gura sobei, în nopțile lungi de iarnă, pe la cununii și șezători, la vatra horelor și tradițiilor populare conform calendarului sărbătorilor la creștini, este vizitatorul ce intră în Templul Miturilor Fundamentale[17]. (Anexa 1)

Considerațiile despre miturile fundamentale ale neamului nostru după specificarea lui George Călinescu [10], le putem generaliza în următoarele concluzii:

- Miturile al căror subiect se referă la un eveniment creator (al întregului Univers sau al unei părți din el: un teritoriu geografic, o stea, o specie vegetală sau animală, un sentiment), petrecut la începutul lumii, constituie averea incontestabilă a neamului de la origini până în prezent.
- Semnificația faptelor mitologice se caracterizează prin permanență și repetabilitate, motiv entru care este analizat *timpul mitic* spre deosebire de *timpul istoric*. Timpul mitic conține trecutul, prezentul și viitorul fiind reversibil.
- Personajele mitice sunt fături supranaturale cu caracter simbolic (Făt Frumos, Zmeul, Zburătorul, Prometeu (la greci), Meșterul Manole (la noi). Fiind socotite ființe sacre, personajele își găsesc corespondențe printre oameni, generalizează caractere, întâmplări, sentimente umane.
- Având *valoare explicativă* și valoarea unui model moral miturile sînt prima treaptă a cunoașterii, efortul primar al omului de a stabili prin instituție marile adevăruri ale lumii pe care o stăpânește. Multe adevăruri mitice au o explicație științifică. Nu se poate contesta adevărul explicat de filozofia din *Miorița* - murind omul reintră în circuitul cel mare al elementelor materiale ale universului.
- Mitul se înrudește strâns cu literatura și apare substratul mitic al unei opere oarecare. Mitul rămâne a fi o naratiune în centru cu un eveniment creator plasat la începuturi, e atemporal cu o mare putere generalizatoare și de repetare.

Frumosul creat de către om capătă valoare proprie, subiectivă, de cele mai multe ori el este intuit.

Pithagoras, filosoful și matematicianul grec al antichității, spune: „Fă ceea ce judeci că-i frumos, chiar dacă făcând așa vei fi disprețuit... De aceea disprețuiește și critica celora a căror laudă o disprețuiești”.

La umbra unor lucruri întâmplătoare se ascunde o frumusețe internă, pe care trebuie să știi a o descoperi. Omul, de când există, admiră și creează frumosul. Nu există popoare să nu posede simțul frumosului. Drept exemplu este viala civilizațiilor demult dispărute, care confirmă prin picturi rupestre și edificii arhitecturale grandioase (piramidele

egiptene), că și primitivii și anticii aveau conceptul frumosului, arta acestor civilizații ne uimește până în prezent prin expresivitate și măreție. Noțiunea de „esthetikos”-- ceea ce aparține simțurilor, ne relatează prin estetica contemporană legătura indisolubilă cu nivelul intelectual, cultural al societății. Deplina cunoaștere a însușirilor și valențelor materiei artistice se conține în unitatea conținut-formă care se realizează într-o perspectivă dublă: teoretică și axiologică[15].

Cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru, redată prin armonia limbii populare și oglindită în creația populară, atestată la compartimentul procesului instructiv-educativ prin formarea orientărilor axiologice ale elevilor se poate încadra în concluziile generale de mai jos:

- o importanță primordială o are limba noastră cea de toate zilele pe care "o plâng" și pe care "o cântă pe la vatra lor tărâni", dar pe care o alegem noi ca să ridicăm "slavă-n ceruri" pentru a spune acele "veșnice adevăruri" ale existenței noastre umane.
- Pe planul doi, dar tot în rândul întâi, este acel templu al miturilor etnogeneze, transumanței, esteticului și eroticului propus de criticul G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Conform edificiului imaginar, avem înșirate mărgăritare pe axa folclorică autohtonă la care apelăm după calendarul tradițiilor populare existente la români.
- Am împletit cununi din piatră rară, adunând și analizând acea "piatră lucitoare pe moșie revarsată" care bunul și răbdătorul nostru autor popular (de multe ori necunoscut) ne-a lăsat-o printr-un cântec, printr-o rostire bătrânească, în zbuciumul codrilor veșnici și-n apa vechilor izvoare, prin povestiri din acele vremuri pe care, citindu-le, "te-înfiori și te cutremuri".
- Aspectul estetic vizează formarea orientărilor axiologice ale elevilor de liceu, unde conceptul estetic capătă o tendință spre componentele de bază în cadrul teleologiei și obiectivelor generale (cadru) și ale celor de referință ale educației lingvistice și ale educației literar-artistice (EL/ELA)[15].
- *Conținuturile, Metodologia și Epistemologia* curriculară includ prin scopul general al studiului limbii și literaturii române în liceu formarea și dezvoltarea la elevi a culturii comunicării, prin stăpânirea resurselor limbii; a culturii literar-artistice, prin cunoașterea valorilor literare, a experiențelor estetico-literare și lectorale[9].
- Creația populară constituie un material prețios și are valoare educativă inepuizabilă, general-umană, care formează valori atitudinale conștiente față de experiența acumulată de generațiile precedente[17].

Conform afirmației ilustrului scriitor Alecu Russo precum că : "...Poezia populară trebuie să fie obiectivul studiilor noastre serioase, dacă vrem să aflăm cine am fost și cine sântem " ajungem inevitabil la o deducție logică referitoare la valorile estetice, culturale, spirituale pe care le-am moștenit din generație în generație datorită celor mai vrednici scriitori ai noștri începând de la *Miron Costin* (cronicarul ce "crede valurilor și cumplitelor vremi") și până în satul Trei-Iezi a lui Iulian Filip (care aduna copiii la Moara cu plăcinte) unde rămâne veșnic basmul lui Ion Creangă, colinda lui

Mihai Eminescu și oglinda sufletului deschisă pentru a cristaliza curățenia sufletească a neamului nostru în tot ce avem mai de preț.

În contextul dat am propus elevilor claselor a VIII-a și a IX-a de gimnaziu și claselor X-XII-a (profil realist și umanist) de liceu să completeze următorul chestionar.

Chestionar referitor la formarea orientărilor axiologice elevilor în baza creației populare

		Traian și Dochia	Miorița	Meșterul Manole	Mitul Zburătorului	Motivați (răspunsuri posibile)
1	Care mituri atestă perfect armonia între limba populară și creația folclorică	20/25%	80/100%	24/30%	16/20%	Armonia perfectă între limba populară și creația folclorică este în <i>Miorița</i>
2	Care creații folclorice reflectă etnogeneza și eroticul	80/100%	---	---	80/100%	Miturile <i>Traian și Dochia</i> și <i>Zburătorul</i> reflectă etnogeneza și eroticul
3	Ce creație folclorică simbolizează existența pastorală a neamului nostrum	---	80/100%	---	---	Existența pastorală a neamului nostru o întâlnim în <i>Miorița</i>
4	Prezența naturii în lumea spirituală a personajului mitic	---	80/100%	---	60/75%	Prezența naturii în lumea spirituală a personajului mitic avem în <i>Miorița</i> și <i>Zburătorul</i>
5	Identificați personajele mitice cu puteri supranaturale.	---	64/80%	---	80/100%	Puteri supranaturale au <i>Zburătorul</i> și <i>Miorița</i>
6	Relevați timpul ireversibil ilustrat în miturile populare	80/100%	---	80/100%	---	Timpul ireversibil este ilustrat în <i>Traian și Dochia</i> , <i>Meșterul Manole</i>

7	Sesizați atimpul în miturile propuse	---	72/90%	---	80/100%	Atimpul îl avem în miturile <i>Miorița</i> și <i>Zburătorul</i>
8	Determinați valoarea educativă, general-umană, experiența acumulată de generațiile precedente	80/100%	80/100%	80/100%	80/100%	Valoarea educative, general-umana consta in redarea spiritului libertatii, devotamentului, esteticului si eroticului.
9	Unde atestăm aspecte filosofice, psihologice	80/100%	80/100%	68/85%	52/65%	Aspecte filosofice și psihologice atestăm în toate patru mituri
10	Lupta contrariilor care stă la baza oricărei creații.	80/100%	80/100%	80/100%	32/40%	Lupta între bine și rău stau la baza oricărei creații fundamentale

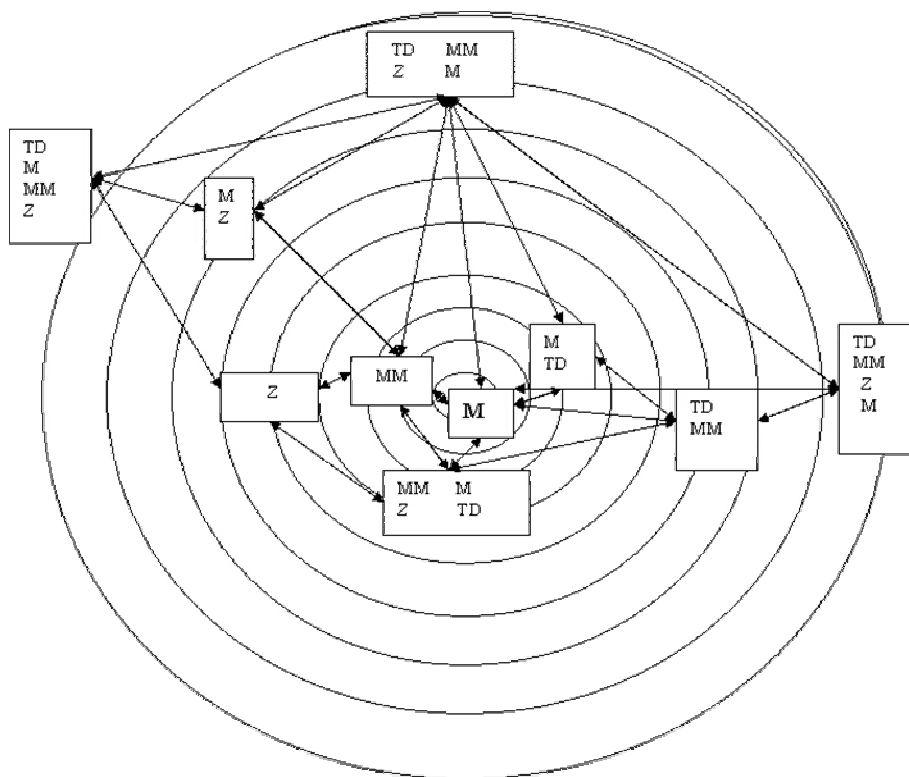
Analizând raspunsurile elevilor din chestionarul propus, le-am încadrat într-o sociogramă care reflectă vizual rezultatele obținute (Anexa 2).

Templul Mitologiei Populare

Anexa 1

Sociograma raspunsurilor extrase din chestionar

M – Miorița
MM – Meșterul Manole
TD – Traian și Dochia
Z – Zburătorul

Bibliografie

- Alecsandri, V., Poezii, Ed. Cartea moldovenească, Chișinău, 1975
Alecsandri, V., Poezii populare ale românilor, Ed. Litera, Chișinău, 1998
Asachi, Gh., Înainte cuvântare la Istoria împărăției rosiene, traducere de Kaidan, 1932
Asachi, Gh., Numele istorice, Ed. Literatura artistică, Chișinău, 1988
Avram M. Cuvintele limbii române între corect și incorect, Chișinău, 2000
Balade populare: "Pe-un picior de plai", Ed. Hyperion, Chișinău, 1991
Băieșu, N., Poezia populară a obiceiurilor calendaristice, Chișinău, 1970
Callo T. Sfera comunicativă. Adolșcentul și societatea . // Culegere de proiecte didactice. Chișinău: Ed. ARC. - vol. VI, 1998
Călinescu G., Istoria literaturii române.- Litera, Chișinău, 1997
Ciocanu Ion, Literatura română. Studii și materiale pentru anvățământul preuniversitar.- Editura Prometeu, Chișinău, 2003
Cântece bătrânești ale românilor. Cântece istorice., Ediția a II-a, Litera Internațional, București, Chișinău, 2003
Gorovei Artur, Folclor și folclorică.- Chișinău, Editura Hyperion, 1990
Legende populare românești. Ediția a III-a, Litera Internațional, București, Chișinău. 2003
Pâslaru VI. Introducere in teoria educației literar-artistice. Ch.: Museum, 2001
Pâslaru VI. Principiul pozitiv al educației. Editura "Civitas" . Chișinău, 2003
Silistratu N., Etnopedagogia. - Chișinău, CE. U.S.M., 2002
Ștefanucă Petre V., Folclor și tradiții populare. - Chișinău „Știința”, 1991
Vianu T., Arta prozatorilor români.- Litera, Chișinău, 1997